

LESWI SWI ENDLAKA MIHLAWULO YI VA LEYI TSHUNXEKEKE NA KU VA LEYINENE

XANA HI SWIHI LESWI SWI ENDLAKA MIHLAWULO YI VA LEYI TSHUNXEKEKE NA KU VA LEYINENE?

Ku na milawu leyi nga erivaleni leyi fumbisaka mihlawulo

Mfanelo ya Maafrika-Dzonga ya ku nghanela mihlawulo leyi tshunxekeke na ku va leyinene yi hlamsuseriwile eka Vumbiwa bya Rhiphabliko Afrika-Dzonga. Nawu wa Nhlawulo (73 wa 1998) wu katsakanya swipimelo leswi fumbisaka mihlawulo ya rixaka na ya swifundzankulu. Nawu wa Nhlawulo wa Timasipala (27 wa 2000) wu katsakanya swipimelo leswi fumbisaka mihlawulo ya timasipala. Milawu leyi yi tlhela yi xaxameta matikhomelo lama nga riki enawini nhlawulo wu nga si fika na le ndzhaku ka wona.

Vhoti ya wena yi hlayisiwa yi va xihundla

Vavhoti va nghanela mihlawulo handle ka ku chava van'wana leswaku va ta tiva loyi va n'wi vhoteleke.

Mihlawulo yi khomiwa nkarhi na nkarhi

Maafrika-Dzonga ya vhota eka havumbirhi bya mihlawulo ya rixaka na ya swifundzankulu, na le ka mihlawulo ya timasipala. Wun'wana na wun'wana wu khomiwa 5 wa malembe man'wana na man'wana.

Mihlawulo yi khomiwa nkarhi na nkarhi

Maafrika-Dzonga ya vhota eka havumbirhi bya mihlawulo ya rixaka na ya swifundzankulu, na le ka mihlawulo ya timasipala. Wun'wana na wun'wana wu khomiwa 5 wa malembe man'wana na man'wana.

Munhu un'wana na un'wana loyi a titsariseleke ku vhota a nga vhota

Vito ra muvhoti un'wana na un'wana loyi a titsariseleke ri kumeka eka nxaxamelo wa vavhoti. Ko va ntsena vavhoti lava titsariseleke va nga vhotaka. Loko u nga koti ku va eka xifundza xa wena xo vhotela hi siku ra mihlawulo u nga endla xikombelo xa vhoti yo hlawuleka leyi yi ku pfumelelaka ku vhota eka xitichi xa wena xo vhotela nhlawulo wu nga si fika.

Endlelo ra nhlawulo a ri voyameli ematlhelo

Mihlawulo yi fumbisawa hi Khomixini ya Nhlawulo leyi yi nga nhlangano lowu wu tiyimelaka wa mfumo. A wu tsakeli kumbe ku seketela vandla rihi kumbe rihi ra tipolitiki. Mihlawulo i endlelo ro pfuleka na ku va ra nkavuciva naswona a ri kuceterihi hi munhu wihi kumbe wihi kumbe ntlawa. Mavandla ya tipolitiki na vaxyixiyi va kota ku xiayixa goza rin'wana na rin'wana ra endlelo ra nhlawulo.

Xin'wana xa swiphemu swa nkoka swinene swa xidemokirasi lexi tirhaka hi leswaku vaakatiko va na mfanelo ya ku vhota na ku hlawula varhangeri va vona. Ku va leswi swi humelela, mihlawulo yi fanele ku va leyi tshunxekeke na ku va leyinene.

Khomixini ya Nhlawulo yi fumbisa mihlawulo ya rixaka, ya swifundzankulu na ya timasipala, ku katsa na tirheferendamu eAfrika-Dzonga. I ntirho wa nkoka swinene ku tiyisisa leswaku mihlawulo yi va leyi tshunxekeke na ku va leyinene.

Kusukela hi lembe ra 1994 mihlawulo hinkwayo ya Afrika-Dzonga yi voniwile tanahi leyi yi tshunxekeke na ku va leyinene hi vakhomaxivave va laha tikweni na va le matikweni ya misava.

Mavandla na vayimelakulanghwa va tigangisela tivhoti ku ri hava nchavo

Ku na nxximo wa mavonelo ya vanhu van'wana naswona ku na njhekajekisano wa vaaki lowu pfulekeke.

Mavandla hinkwawo ya tipolitiki ya amukela mbuyelo wo hetelela wa nhlawulo

Munhu wihi kumbe wihi wa pfumeleriwa ku kaneta mivuyelo leyti tivisiweke ya nhlawulo. Khomixini ya Nhlawulo yi lavisia leswi kutani yi teka xiboho. Loko munhu wihi kumbe wihi a nga enerisekangi hi xiboho xolexo, a nga xi yisa eka Khoto ya Nhlawulo leyti yi nga ta humesa vuahluri ehenhla ka mikwembetano hinkwayo ya nhlawulo.

Ku na xikatsa xa milawu ya matikhomelo leyti munhu un'wana na un'wana a faneleke ku yi landzelela mihlawulo yi nga si fika, hi nkarhi wa yona na le ndzhaku ka yona

Mavandla ya tipolitiki hinkwawo lama nghanelaka mihlawulo ya fanele ku sayina na ku amukela Xikatsa xa Milawu ya Matikhomelo ya Nhlawulo lexi xi hlamuselaka milawu ya ku va na nhlawulo lowu tshunxekeke na ku va lowunene.

Exikarhi ka swin'wana, mavandla ya tipolitiki na vayimelakulanghwa va pfumela ku:

- sola madzolonga ya tipolitiki na ku chavisana ehenhla ka mavandla man'wana, Khomixini ya Nhlawulo, vaaki na vahangalasamahungu;
- vulavurisana na valawuri na mavandla man'wana ya tipolitiki hi mayelana na swiendleko swa tipolitiki leswi kunguhatiweke;
- tirhisana na Khomixini ya Nhlawulo ku yi pfumelela ku tirha mitirho ya yona;
- amukela mivuyelo ya nhlawulo kumbe ku mangala mivuyelo ekhoto.

A swi le nawini eka munhu wihi kumbe wihi ku:

- sivela munhu un'wana wo karhi ku va a vulavula na vavhoti van'wana;
- nghanelela eka mfanelo ya muvhoti ya ku va na xihundla loko a ri karhi a vhota;
- tirhisa ririm ieri tlhontlhaka madzolonga;
- chavisa vayimelakulanghwa kumbe vavhoti;
- nyika hakelo yihi kumbe yihi eka munhu ku va a vhotela vandla ro karhi;
- susa kumbe ku onha tipositara ta mavandla;
- ba mati tingwenya ti etlela kumbe ku kucetela ofixiyali ya Khomixini ya Nhlawulo loko yi ri karhi yi endla ntirho wa yona;
- sivela Khomixini ya Nhlawulo ku va yi endla mitirho ya yona eka ku fambisa nhlawulo.

LOKO MUNHU WIHI KUMBE WIHI A TLULA MILAWU LEYI FAMBISAKA MIHLAWULO A NGA RIHSIWA KUMBE A PFALERIWA EKHOTSWENI KU RINGANA KHUME RA MALEMBE. MAVANDLA YA TI POLITIKI LAMA YA TLULAKA MILAWU LEYI YA NGA RIHSIWA NA KU YIMISIWA KU TIRHA EKA NDHAWU YO KARHI. NAKAMBE TIVHOTI TA WONNA EKA NDHAWU YO KARHI TI NGA HERISIWA.

Hi mayelana na Khomixini ya Nhlawulo

Khomixini ya Nhlawulo i nhlangano lowu tiyimelaka, lowu nga voyameliki ethlelo ro karhi lowu tumbuluxiweke hi Kavanyisa ka 9 ka Vumbiwa. Yi lawula mihlawulo ya rixaka, ya swifundzankulu na ya timesipala. Yi tiyisisa leswaku mihlawulo leyti ya tshembeka, hi leyti tshunxekeke na ku va leyninene.

Hofisi ya Rixaka

Riq: 012 622 5700
info@elections.org.za

www.elections.org.za

Senthara ya Vutihlanganisi: 0800 11 8000
(hi nkarhi wa mihlawulo)

Hi landze eka

Tihofisi ta Swifundzankulu ta Vutihlanganisi

Kapa-Vuhumadyambu:	043 709 4200
Free State:	051 401 5000
Gauteng:	011 644 7400
KwaZulu-Natal:	031 279 2200
Limpopo:	015 283 9100
Mpumalanga:	013 762 0640
North West:	018 391 0800/5
Kapa-N'walungu:	053 838 5000
Kapa-Vupeladyambu:	021 910 5700